

RECENZJE, OMÓWIENIA I SPRAWOZDANIA

PERSPECTIVA

LEGNICKIE STUDIA TEOLOGICZNO-HISTORYCZNE

Rok XX 2021 nr 1 (38) s. 183-197

Business Ethics and Catholic Social Thought
[Etyka biznesu i katolicka myśl społeczna]

RED. DANIEL K. FINN

Georgetown University Press 2021 ss. 232

Czy religia oparta na podstawowej zasadzie moralnej miłości bliźniego jest w stanie dać moralną akceptację przedsiębiorstwom nastawionym na zysk w globalnej gospodarce? Co mogą zrobić te przedsiębiorstwa, aby ich praktyki były bardziej etyczne? Na te i podobne pytania próbują odpowiedzieć współpracownicy Daniela K. Finna, profesora wydziału ekonomii i teologii zarówno na St. John's University, jak i w College of Saint Benedict. Autorzy esejów zebranych w tej książce nadają nową głębię zastosowaniu katolickiej myśli społecznej w etyce biznesu. Próbują udzielić odpowiedzi na pytanie, jak stosować etykę biznesu zarówno w osobistych wyborach indywidualnych jednostek, jak i wspólnych koncepcjach odpowiedzialności przedsiębiorstw.

Omawiana książka składa się z trzech części. W części pierwszej znajdują się wywiady z trzema prezesami firm oraz historia etyki biznesu w chrześcijaństwie przed zbadaniem podstawowych problemów moralnych dotyczących biznesu. Autorzy rozpatrują elementarne kwestie moralne, tzn. charakter sprawstwa, autonomię, mądrość praktyczną, paradygmat technokratyczny oraz inne zagadnienia katolickiej myśli społecznej. Uwzględniają także wkład nauk o zarządzaniu, motywacje, konwencjonalne uzasadnienia moralne itd. W rozdziale tym omawiany jest również biznes, który ukształtował się z wcześniejszych form handlu. Ta część książki odnosi się do historycznych precedensów, które mają znaczenie dla oceny moralności biznesu XXI w.

W części drugiej, traktującej o wewnętrznej dynamice biznesu, Autorzy zwracają uwagę na zasadniczą zmianę praktyki biznesowej, która polega na podejmowaniu decyzji w oparciu o „naukę o zarządzaniu”. Krytyka tego podejścia podkreśla potrójną lukę istniejącą w sposobie podejmowania zadań przez menedżerów. Jest to luka między teorią a praktyką, między nauką o biznesie a etyką biznesu oraz między moralnością osobistą. W tej części książki znajdziemy próbę odpowiedzi na pytanie, czy dążenie do zysku prowadzi do niemoralnego postępowania

w biznesie. Zazwyczaj ludzie zakładają, że to własne dochody kierują motywacją dyrektorów firm. Ale oprócz pieniędzy istotne są również sprawczość oraz autonomia. W tej części Autorzy zajęli się również badaniem legitymizacji biznesu w katolickiej myśli społecznej. Aby tego dokonać należy skonfrontować się z argumentem, że firmy, których celem jest maksymalizacja zysków, będą działać w taki sposób, aby zapewnić powszechny dobrobyt. To etyka oceniająca moralną jakość działań poprzez ocenę rezultatów generowanych niezależnie od intencji jednostki. Myśl katolicka kładzie nacisk na to, czy dane działania są z natury dobre, czy są zakorzenione w moralnie dobrych intencjach.

Część trzecia omawianej publikacji traktuje o szerszych obowiązkach biznesu. Dążąc do oceny moralnej legitymizacji biznesu w katolickiej myśli społecznej, Autorzy badają rolę, jaką w biznesie odgrywa sprawczość, autonomia, interes i rozum praktyczny. Ten rozdział koncentruje się bezpośrednio na obowiązkach firm wobec warunków zewnętrznych w społeczeństwie, w którym te firmy działają. Każda ocena moralności biznesu wymaga wzięcia pod uwagę moralności rynków; tego, czy decyzje podejmowane przez menedżerów firm są moralnie uzasadnione. Te kwestie zależą głównie od założeń ekonomicznych oraz spojrzenia na moralność. Standardy etyczne realizowane w zarządzaniu firmą są wyrazem społecznej odpowiedzialności wobec interesariuszy.

Uważam, że omawiana książka może być interesującą lekturą dla wszystkich osób zainteresowanych etyką biznesu.

Jarosław Sempryk

NINA MAJEWSKA-BROWN

Dwie twarze. Życie prywatne morderców z Auschwitz

Warszawa 2020 ss. 352

Czy człowiek może mieć dwie twarze? Czy możliwe jest, aby podczas realizowania swoich zadań służbowych cechował się brakiem litości i brutalnością, a w zaciszu domowym postrzegany był jako kochający mąż i ojciec? Czy mieszkające z nim osoby miały świadomość tego, co dzieje się za drutami obozowymi? Na te i inne pytanie starała się odpowiedzieć Nina Majewska-Brown w swojej książce pt. *Dwie twarze. Życie prywatne morderców z Auschwitz*.

Książka składa się z 17 rozdziałów oraz bogatego aneksu, w skład którego wchodzi bezpośrednie relacje naocznych świadków (na ogół więźniów) wydarzeń w Auschwitz: Bolesławy Dobrowolskiej, Emilii Żelaznej, Danuty Rzempiel, Janiny Szczurek, Aleksandry Stawczyk, Władysławy Jastrzębskiej, Heleny Kłyszowej. Ponadto aneks został wzbogacony o zestawienia dotyczące załogi obozu w Auschwitz. I tak dowiadujemy się przykładowo, że na 1209 esesmanów pracujących w obozie aż 70% posiadało zaledwie wykształcenie podstawowe; 21,5% średnie,

a jedynie 5,5% wyższe. Na 556 esesmanów uznających się za osoby wierzące najliczniejszą grupę stanowili katolicy, nieco mniej było ewangelików. Zdecydowana większość kadry esesmańskiej posiadała obywatelstwo niemieckie, mniejszość stanowiły osoby, które pochodziły z Rumuni, Słowacji czy Węgier. Do obsługi obozu wliczano także kobiety, chociaż obowiązujące zasady nie pozwalały na wcielanie kobiet w szeregi SS, zawierały one jedynie kontrakty z wybranymi jednostkami SS – Totenkopf.

Omawiana publikacja nie ma charakteru naukowego. Co prawda jej narracja została oparta o dokumenty Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau, niemniej jednak należy ją zaliczyć do powieści historycznych. Aby ukazać, na czym polegało podwójne życie pracujących w obozach koncentracyjnych, Autorka wykorzystwała historię Ann – żony esesmana, która przeprowadziła się wraz z mężem i dziećmi do Auschwitz. Wkomponowała w tło wydarzeń wiele ciekawych elementów historycznych, np. przy okazji śluby Ann i Hansa poznajemy obowiązujące na terenie Rzeszy przepisy dotyczące zawierania małżeństw przez osoby aryjskiego pochodzenia oraz regulacje, które precyzowały, kto może wstąpić do partii nazi-stowskiej.

Do wstąpienia w szeregi NSDAP wymagany jest dokument pochodzenia potwierdzającego niemieckość krwi przynajmniej do 1800 roku. Dlatego też w przypadku wcześniej pobierających się pokoleń może zdarzyć się tak, że do pełni ważnego potwierdzenia w pojedynczych liniach potrzebne będzie jeszcze kolejne pokolenie, aby nawiązać do roku 1800... Ahnenpass może zostać sporządzone dla krewnych obu płci, choć dotyczy on zawsze tylko jednej osoby, w przeciwieństwie do będącej wspaniałym rodzinnym dokumentem *Księgi przodków rodziny niemieckiej*, w której można dokonywać zapisów dla całej rodziny i która stanowi jednocześnie dowód pochodzenia dla małżonka i małżonki oraz ich dzieci (s. 39).

Innym przykładem mogą być kryteria, które należało spełnić, aby zostać przyjętym do SS:

1. Być mężczyzną.
2. Być w wieku od 18 do 35 lat (później poszerzono widełki).
3. Mieć powyżej 170 cm wzrostu.
4. Być wyjątkowo silnym, z okazałą, muskularną sylwetką.
5. Dostarczyć zaświadczenie o swoich poglądach politycznych od dwóch niezależnych poręczycieli.
6. Być heteroseksualnym.
7. Być zameldowanym przynajmniej pięć lat w jednym miejscu.
8. Wykazać się gotowością do absolutnego niemal fanatycznego posłuszeństwa.
9. Wykazać potwierdzoną oraz udokumentowaną czystość krwi, a tym samym przynależność do rasy aryjskiej.
10. Być lojalnym, wiernym i zdecydowanym (s. 62).

Autorka przedstawiła także proces przejmowania władzy przez Adolfa Hitlera oraz początki prześladowań wrogów politycznych i rasowych. Dokonała również próby charakterystyki samego Hitlera, aby ukazać, w jaki sposób ten człowiek pociągnął za sobą miliony i do czego doprowadził naród.

Ważnym wątkiem poruszonym w omawianej książce jest świadomość członków rodzin esesmańskich na temat tego, co działo się w obozach koncentracyjnych. Chociaż rodziny nie miały zbyt wiele okazji do kontaktów z samymi więźniami, to jednak dość często niektórzy więźniowie byli wysyłani do domów swoich oprawców, gdzie pełnili rolę służących. Jeżeli podczas służby którykolwiek z więźniów poinformowałby żonę lub dzieci, co naprawdę dzieje się w obozie, skazałby się na śmierć. Na temat więźniów-służących rodziny esesmańskie wiedziały najczęściej tylko tyle, że są oni przestępcami i odbywają zasłużoną karę, pracując w obozie. Zapewne część z nich znała prawdę, ale albo nie chciała jej sobie uświadomić (to teoretycznie zwalniało ze współodpowiedzialności), albo wprost korzystała z dóbr, jakie mogła pozyskać od więźniów – mężowie i ojcowie przynosili z Kanady płaszcze, futra, biżuterię, perfumy itp.

Dla lepszego zobrazowania omawianych wydarzeń Autorka zamieściła w tekście liczne przykłady oryginalnych dokumentów zaczerpniętych z archiwum prywatnego, np. legitymację *Hitlerjugend*, ulotki propagandowe (Hindenburga z Hitlerem), plakaty wyborcze Hitlera, kartki odzieżowe dla dzieci czy mężczyzn. Warto również zwrócić uwagę na liczne fotografie zaczerpnięte z archiwum muzeum: oficerów SS z załogi KL Auschwitz w „Sola Hütte”; z ćwiczeń strzeleckich esmanów w Rajsku; pokoju esmanów w obozowych koszarach; wnętrza bloku kobiecego z widocznymi pryzami. Aby czytelnikowi łatwiej było odnaleźć się w opisywanych wydarzeniach, Autorka umieściła w książce liczne przypisy biograficzne (np. Guido Karl, Anton List, Maria Reiter, Eva Anna Paula Braun, Ernst Röhm) i pojęciowe (np. plan dnia w obozie koncentracyjnym, Kanada, tyfus plamisty itd.).

Książka Niny Majewskiej-Brown pt. *Dwie twarze. Życie prywatne morderców z Auschwitz* jest z całą pewnością warta polecenia. Dzięki bogatemu stylowi literackiemu Autorka trafnie ukazuje emocje każdej ze stron biorących udział w opisywanych wydarzeniach. Dzięki jej pracy możemy sobie wyobrazić, jak wyglądało życie prywatne ludzi, którzy mieli na swoim sumieniu wiele ludzkich istnień.

Ks. Adam Szpotański

JACOB DAHL RENDTORFF

Philosophy of Management and Sustainability: Rethinking Business Ethics and Social Responsibility in Sustainable Development

[*Filozofia zarządzania i zrównoważony rozwój: nowe podejście do etyki biznesu i odpowiedzialności społecznej w zrównoważonym rozwoju*]

Roskilde University Denmark, Emerald Group Publishing 2019 ss. 241

Jacob Dahl Rendtorff, profesor filozofii zarządzania na Uniwersytecie Roskilde w Danii, łączy w swojej pracy takie dyscypliny, jak zrównoważony rozwój, filozofia i zarządzanie biznesem, po to, aby lepiej zrozumieć cele zrównoważonego rozwoju. Treść omawianej książki obejmuje cztery kluczowe rozdziały: 1) *Od społecznej odpowiedzialności oraz etyki biznesu do celów zrównoważonego rozwoju*; 2) *Filozofia zarządzania i etyczna ekonomia zrównoważonego rozwoju*; 3) *Podstawy filozofii zarządzania, etyki i zrównoważonego rozwoju*; 4) *Odpowiedzialne zarządzanie zrównoważonym rozwojem*.

Książka prezentuje podstawy filozoficzne tworzenia modeli biznesowych w zrównoważonym społeczeństwie. Wiedza ta powinna być częścią odpowiedzialnej etyki zbiorowej, ogólnej etyki potrzebnej do dobrego życia na naszej planecie, tj. ekoetyki, jak określił tę dyscyplinę w latach 60. XX w. japoński filozof Tomonobu Imamichi. W obecnej sytuacji idea globalizacji oznacza powstanie systemu międzynarodowego i kosmopolitycznego, wykraczającego poza system państwowy. Niektórzy ekonomiści uważają, że oznacza to pojawienie się nowego paradygmatu gospodarki międzynarodowej, w którym należy opisywać globalne interakcje. Można powiedzieć, że powinniśmy zaproponować prawdziwie kosmopolityczną naukę polityczną i ekonomiczną. Ponadto do nas należy zdefiniowanie treści tej nowej kosmopolitycznej nauki o globalnej etyce zrównoważonego rozwoju w stosunku do etyki i sprawiedliwości międzynarodowej.

W rozdziale drugim Autor przedstawia zarys kompleksowej teorii odpowiedzialności, etyki i legitymizacji korporacji w kontekście zrównoważonego rozwoju społeczeństwa zglobalizowanego. Takie podejście opiera się na etycznym liberalizmie lub „komunitarnym kantyzmie”, inspirowanym filozofią Paula Ricoeura, w tym czterema etycznymi zasadami ochrony osoby ludzkiej: autonomią, godnością, integralnością i bezbronnością. Etyka biznesu powinna stosować się zarówno do osobistych wyborów człowieka, jak i wspólnych koncepcji odpowiedzialności organizacji i firm.

W rozdziale trzecim zaprezentowane zostały podstawy filozofii zarządzania, etyki oraz zrównoważonego rozwoju, z naciskiem na podstawowe pojęcia, które mogą uzasadniać refleksje etyczne w filozofii zarządzania. Ważna jest koncepcja moralnej ślepoty, uczciwości i uznania. Ponadto warunkiem poszukiwania zrównoważonego rozwoju jest hipernowoczesna ekonomia doświadczeń. Potrzebujemy

etyki zrównoważonego rozwoju dla pracowników administracji publicznej w państwie. Zdaniem Autora w obliczu obecnego globalnego kryzysu i potrzeby globalnych zasad zrównoważonego rozwoju i kosmopolityzmu, etyka administracji publicznej powinna zostać przedefiniowana. Prezentacja etyki administracji winna także przyrzeć się problemom i dylematom różnego rodzaju mniej lub bardziej publicznych organizacji i instytucji.

W rozdziale czwartym Autor definiuje zasady odpowiedzialności i zrównoważonego rozwoju w ramach normatywnej teorii interesariuszy i etyki biznesu, z możliwym zastosowaniem do etyki administracji publicznej. Strategia korporacyjna dotycząca zrównoważonego rozwoju i społecznej odpowiedzialności biznesu może być uznana za praktyczne zastosowanie koncepcji obywatelstwa korporacyjnego i „dobrej korporacji obywatelskiej” w etyce biznesu i administracji publicznej.

Omawiana książka prezentuje dużą wartość naukową i dydaktyczną. Można ją uznać za cenny podręcznik dla wszystkich zainteresowanych filozofią zarządzania oraz etyką biznesu. Jako swego rodzaju kompendium z zakresu filozofii zarządzania, społecznej odpowiedzialności biznesu, etyki oraz zrównoważonego rozwoju polecam ją nie tylko nauczycielom akademickim i studentom, ale również menedżerom współczesnych przedsiębiorstw.

Jarosław Sempryk

ALFRÉD WETZLER

Ucieczka z Auschwitz

Warszawa 2021 ss. 389

Obozy koncentracyjne stały się podstawowym miejscem realizacji doktryny rasowej i politycznej Trzeciej Rzeszy. Pod każdym względem były zorganizowane bardzo skrupulatnie. Postępowanie esesmanów i innych pracowników obozu miało ugruntować w więźniach przekonanie, że nie ma możliwości ucieczki z obozu. Tych, którzy jednak odważyliby się na taki ruch, miały odstraszać potencjalne konsekwencje.

Czy ucieczka z obozu koncentracyjnego była w ogóle możliwa? W jaki sposób się odbywała? Czy była wynikiem zaplanowanego działania, czy raczej wykorzystania nadarzającej się okazji? Na te i inne pytania postarał się odpowiedzieć Alfréd Wetzler w książce pt. *Ucieczka z Auschwitz* (oryg. *Čo Dante nevidel*), przetłumaczonej na język polski przez Katarzynę Dudzic-Grabińską oraz Tomasza Grabińskiego.

Alfréd Wetzler (1918-1988) należał do grupy 12 więźniów, którym udało się uciec z Auschwitz. Wraz z Rudolfem Vrbą opisał zbrodnie, jakie miały miejsce w obozie koncentracyjnym Auschwitz-Birkenau. W omawianej książce w aneksie

(s. 341-389) możemy odnaleźć sprawozdania Wetzlera i Vrby. Po zakończeniu drugiej wojny światowej Wetzler pracował jako redaktor, robotnik i handlowiec. Był świadkiem w procesach zbrodniarzy hitlerowskich, m.in. we Frankfurcie oraz Jerozolimie. Odznaczony pośmiertnie Orderem Ľudovíta Štúra I klasy oraz Krzyżem Miliana Rastislava Štefánika (wysokie odznaczenia państwowe na Słowacji), uhonorowany przez marszałka województwa trnawskiego medalem *in memoriam*, został również honorowym obywatelem miasta Trnavy. Jego historia doczekała się ekranizacji w reżyserii Petera Bejbaka.

Opowieść Wetzlera poświęcona jego drodze do ucieczki z obozu została zrealizowana w ramach 15 krótkich rozdziałów o wymownych tytułach: *Tylko do pracy* (s. 5-21); *Do pracy... na sposób niemiecki* (s. 22-48); *Ważna wizyta* (s. 49-66); *Jeszcze ważniejsza wizyta* (s. 67-88); *Ceremoniał* (s. 89-112); *Wieczór niemal powszedni* (s. 113-121); *Dwa tysiące metrów torów* (s. 122-148); *Umrzeć czy zginąć* (s. 149-164); *W imieniu Reichsführera SS* (s. 165-217); *Tu się strzela ostrą amunicją* (s. 218-236); *Dwaj naprzeciw pułku* (s. 236-249); *Śmierć mieszka po drugiej stronie* (s. 250-276); *Widzieliście to na własne oczy?* (s. 277-288); *Tu są przecież kartki...* (s. 289-326); *Ludzka wyobraźnia ma granicę* (s. 327-340).

Publikacja została oparta o relacje naocznego świadka i posiada charakter dokumentu wspartego fotografiami z prywatnego archiwum (np. fabryka Simensa, projekt wieżyczki strażniczej, selekcja więźniów, zdjęcia lotnicze obozu, krematoria itp.). Po raz pierwszy książka została opublikowana przez Alfréda Wetzlera pod pseudonimem Jozef Lánik w 1964 r., niedługo potem przetłumaczona na język węgierski, niemiecki i angielski, tłumaczenie polskie zostało opublikowane dopiero w 2021 r.

We wspomnianych powyżej sprawozdaniach Autor przedstawia konkretne fakty i liczby dotyczące funkcjonowania całego kompleksu obozowego Auschwitz-Birkenau.

Cały transport liczył ok. 1600 osób, z tego ok. 400 mężczyzn i ok. 200 dziewcząt skierowany w sposób już opisany do obozu, podczas gdy pozostałe 1000 osób (kobiety, starcy, dzieci, a także mężczyźni) bez jakiegokolwiek ewidencji lub rejestracji skierowano bezpośrednio z rampy kolejowej do lasu brzoźowego, gdzie zagazowano i spalono. Od tego momentu wszystkie żydowskie transporty traktowano podobnie. Około 10 procent mężczyzn i 5 procent kobiet z danego transportu kierowano do obozu, a resztę bezpośrednio gazowano (s. 358-359 – fragment sprawozdania Wetzlera i Vrba, dokument nr 1).

Umieszczono nas w bloku 17, gdzie musieliśmy leżeć na podłodze. W szeregu budynków, oddzielonych od nas murem, mieszkaly żydowskie dziewczęta ze Słowacji, które przyjechały do Auschwitz w marcu i kwietniu 1942 roku. Jako miejsce pracy przydzielono nam budowę olbrzymiego obiektu fabrycznego Buna. O godzinie 3 pędzono nas do pracy. Do jedzenia otrzymywaliśmy w południe zupę ziemniaczaną lub z brukwi, wieczorem chleb. Podczas pracy

potwornie nas maltretowano. Ponieważ miejsce pracy znajdowało się poza dużym łańcuchem straży, podzielono to miejsce na kwadraty o wymiarze 10 x 10 m (s. 383 – fragment sprawozdania Vrba, dokument nr 2).

Dzięki tym sprawozdaniom alianci zyskali niepodważalne dowody zbrodni nazistowskich.

Opracowanie Wetzlera należy uznać za szczególnie ważny i potrzebny dokument. Z całą pewnością powinno ono zostać dużo wcześniej przetłumaczone na język polski. Osobiście polecam tę książkę osobom zainteresowanym tematyką drugiej wojny światowej i zbrodni hitlerowskich. Uważam, że wspomniany raport powinien się znaleźć w materiałach do nauczania historii na poziomie szkoły średniej. Na szczególną uwagę zasługuje styl Autora, swoista „lekkość pióra”, która mimo bardzo dramatycznej tematyki sprawia, że książkę czyta się w sposób dość przyjemny. Opisywane wydarzenia ukazane są przejrzysto i barwnie, dzięki czemu czytelnik może wprost współtowarzyszyć ich bohaterom.

Ks. Adam Szpotański

SPRAWOZDANIE Z MIĘDZYNARODOWEJ KONFERENCJI NAUKOWEJ
PT. ZAGROŻENIA – PLAGI WSPÓŁCZESNEJ CYWILIZACJI.
STAŁOWA WOLA, 9 MARCA 2021 ROKU

Konferencja została zorganizowana przez Akademię Wojsk Lądowych im. gen. Tadeusza Kościuszki we Wrocławiu oraz Fundację Campus w Stalowej Woli. Jej moderatorem był ks. prof. dr hab. Jan Zimny. Z uwagi na obostrzenia związane z pandemią koronawirusa odbywała się ona w trybie zdalnym. Rozpoczęła się o godz. 9.30 przywitaniem uczestników i wprowadzeniem do tematu konferencji przez moderatora, od godz. 9.45 do godz. 14.00 zgłoszeni prelegenci przedstawiali przygotowane przez siebie referaty. Czas na wygłoszenia wystąpienia nie mógł przekroczyć 10 minut. Po każdym wystąpieniu uczestnicy mogli zadawać pytania prelegentowi.

W konferencji uczestniczyli pracownicy wielu ośrodków akademickich i badawczych z Polski oraz zagranicą, m.in. Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jan Pawła II w Lublinie, Papieskiego Uniwersytetu Jana Pawła II w Krakowie, Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach, Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Uniwersytetu Rzeszowskiego w Rzeszowie, Uniwersytetu Marii Skłodowskiej w Lublinie, Wyższej Szkoły Bankowej w Bydgoszczy, Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Wysoká Škola Aplikované Psychologie v Terezíně (Czechy), West Ukrainian National University in Tarnopol (Ukraina), Uniwersytetu Pedagogicznego im. Włodzimierza Hnatiuka w Tarnopolu (Ukraina), Tarnopolskiego Państwowego

Uniwersytetu Medycznego im. I. Horbaczewskiego w Tarnopolu (Ukraina), Katolickiego Uniwersytetu w Rużomberku (Słowacja).

Temat konferencji skoncentrowany był wokół zagrożeń współczesnej cywilizacji. W czasie wystąpień prelegenci prezentowali tę tematykę w różnych aspektach: duchownym, teologicznym, pedagogicznym, społecznym, cyfrowym, kulturowym i historycznym. Analizowano zagrożenia w kontekście globalnym, narodowym, kościelnym i regionalnym. Takie ujęcie tematu pozwalało pochylić się nad problematyką współczesnych zagrożeń cywilizacyjnych wieloaspektowo. Konferencja miała charakter interdyscyplinarny. Poruszane kwestie dotyczyły takich dziedzin wiedzy, jak: pedagogika, psychologia, historia, teologia.

Ks. Prof. Jan Zimny we wprowadzeniu do konferencji wyraźnie zaznaczył, iż współczesna cywilizacja daje ludzkości wiele wspaniałych możliwości. Niestety, wraz z rozwojem na świecie pojawiły się liczne zagrożenia i plagi. Na ogół nie dostrzegamy ich od razu, dopiero po pewnym czasie zaczynamy rozumieć, jak zgubne mogą być dla naszego zdrowia i życia. Stąd konieczność dostrzeżenia i poddania szczegółowej analizie takich zagrożeń.

Poniżej prezentujemy zestawienie najważniejszych bloków i wystąpień.

Kwestie zagrożeń współczesnej cywilizacji na polu pedagogicznym i dydaktycznym poruszali w swoich wystąpieniach: ks. prof. dr hab. Amantius Akimjak: *Laicyzacja zagrożeniem młodzieży akademickiej w dobie XXI wieku*; prof. dr hab. Jurij Szczerbiak: *Globalizacja współczesnego świata i edukacji: wyzwania i zagrożenia*; dr Maria Tyszkowец: *Znaczenia zagrożeń w procesie wychowania młodego pokolenia*; dr Iryna Kuźna: *Bezrobocie jako czynnik destrukcyjny w procesie wychowania*; mgr Joanna Garbulińska-Charchut: *Środowisko kiboli – zagrożenia dla młodzieży*; mgr Marta Pietrycha: *Nauka zdalna w czasie pandemii*.

O zagrożeniach na polu wirtualnej rzeczywistości mówili: ks. mgr lic. Damian Fołtyń: *Środowisko cyfrowe jako potencjalne źródło zagrożeń dla człowieka w świetle nowego Dyrektorium o katechizacji*; Oliwia Szymańska: *Kreowanie tożsamości w sieci jako zagrożenie współczesnych czasów*; mgr Aneta Gąbka: *Internet – jako zagrożenie cywilizacyjne*; lic. Monika Bujewska: *Szklana pułapka wciągająca w wirtualną przestrzeń*; dr Ewa Krzyżak-Szymańska: *Identyfikowanie zagrożeń online przez uczniów niepełnosprawnych intelektualnie*.

Na temat zagrożeń współczesnej cywilizacji w kategorii zdrowia swoje referaty zaprezentowali: mgr Marcelina Puk: *Choroby cywilizacyjne XXI wieku zagrożeniem młodego pokolenia*; Marcin Gregorczyk: *Otyłość i używki jako jedne z największych plag XXI wieku*; mgr Grzegorz Czapski: *COVID-19 współczesnym zagrożeniem dla rynku pracy*; Mirosław Data: *Nowotwory jako skutek nowego stylu życia*; mgr Anna Suska: *Depresja plagą XX wieku*.

W kategoriach życia społecznego głos zabrali: Dominika Staciwa: *Globalizacja w ujęciu zagrożenia współczesnego świata*; mgr Marta Drozdowska: *Dezinformacja jako problem współczesnej cywilizacji na przykładzie ingerowania w procesy*

decyzyjne konsumentów; mgr lic. Monika Frąszczak: *Uzależnienia jako przyczyny nieważności małżeństwa*; mgr Aleksandra Kowalczyk: *Prawa osób bezdomnych w świetle ustawy o pomocy społecznej*; mgr Anna Jakięła: *Zagrożenia autorytetu adwokackiego*; Marianna Mikołajczyk: *Samotność – plaga dzisiejszych czasów*.

Łącznie podczas konferencji wystąpiło 47 osób. Wiele spośród referatów było urozmaiconych prezentacjami multimedialnymi, podcastami lub innymi narzędziami wykorzystywanymi podczas konferencji zdalnych.

Ks. Adam Szpotański

SPRAWOZDANIE Z OGÓLNOPOLSKIEJ INTERDYSCYPLINARNEJ
KONFERENCJI NAUKOWEJ PT. *WĘDRUJĄC ZE SWOIM, OBCYM
I WROGIEM: HISTORIA – KULTURA – SPOŁECZEŃSTWO*.
11 MARCA 2021 ROKU

Ogólnopolska interdyscyplinarna konferencja naukowa pt. *Wędrując ze swoim, obcym i wrogiem: historia – kultura – społeczeństwo* odbyła się 11 marca 2021 r., z uwagi na pandemię w trybie zdalnym za pomocą platformy MS Teams. Organizatorem konferencji były: Instytut Studiów Międzykulturowych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie oraz Instytut Nauk Socjologicznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Dotyczyła ona takich dziedzin wiedzy, jak: historia i archeologia, literaturoznawstwo, kulturoznawstwo, sztuki piękne, religioznawstwo, teologia, media i komunikowanie, pedagogika, psychologia, politologia, socjologia. Za słowa kluczowe tej konferencji obrano wyrażenia: kultura, turystyka, społeczeństwo, migracja, historia, podróż, obcy, wróg, pielgrzymka.

Organizatorzy, powołując się na badania naukowe, wysunęli tezę, iż czas pandemii sprzyja wyobcowaniu – ludzie boją się rzeczy i osób im nieznanymi, obcych. Wrogiem może stać się więc nie tylko sam wirus, ale także drugi człowiek. W jakich okolicznościach człowiek przyjmuje postawę wroga wobec drugiej osoby? Jakie czynniki wpływają na przyjmowanie takich postaw? Czy ruch odgrywa tutaj jakieś znaczenie? Czy wydarzenia historyczne, na które nie mamy wpływu, mogą stać się przyczyną wrogości ludzi wobec siebie nawzajem? Na te i podobne pytania próbowano znaleźć odpowiedź podczas rzeczonyj konferencji. Stanowiła ona kontynuację cyklu spotkań, które odbyły się w latach ubiegłych (2016 i 2018).

W konferencji uczestniczyli przedstawiciele różnych ośrodków akademickich i badawczych z całej Polski, m.in. z: Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Uniwersytetu w Białymstoku, Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Uniwersytetu Opolskiego, Uniwersytetu Łódzkiego, Uniwersytetu Rzeszowskiego, Uniwersytetu im. Adam Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Państwowej Wyższej Szkoły Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży, Chrześcijańskiej

Akademii Teologicznej w Warszawie, Akademii Sztuki w Szczecinie, Wyższej Szkoły Gospodarki Euroregionalnej w Józefowie, Muzeum im. ks. dr. Władysława Łęgi w Grudziądzu. Łącznie wygłoszono 55 wystąpień w 11 sesjach. W każdej sesji prezentowano od czterech do sześciu referatów. Daną sesję kończyła 15-minutowa dyskusja.

Konferencja rozpoczęła się o godz. 9.15, a zakończyła o godz. 20.00. Po pierwszej sesji wspólnej dla wszystkich uczestników kolejne sesje odbywały się równolegle, i tak: 2-3, 4-5, 6-7, 8-9, 10-11. Sesje zostały podzielone według dyscyplin naukowych, np. ujęcie: historyczne, teologiczne, kulturowe, literackie itd.

Swoje referaty wygłoszili:

Sesja 1. – prof. dr hab. Walter Żelazny: *Wariacje a Obcy*; dr hab. Leszek Korporowicz: *Współczesna przestrzeń mobilności kultury*; prof. dr hab. Włodzimierz Okrasa: *Migracja jako wyznacznik statusu „obcego” w homologicznie interpretowanej przestrzeni lokalnej*; dr hab. Tomasz Michał Korczyński: *Swoi, obcy czy wrogie? Przedstawiciele chrześcijańskiej sceny unblack metalowej na Zachodzie*.

Sesja 2. – dr Adrian Madej: *Literackie obrazy Obcego w prozie Andrzeja Staśiuka*; mgr Kamila Byrtek: *Śmierć własna i śmierć innego w poezji Ireny Wyczółkowskiej*; mgr Marcin Hylewski: *Obcy pośród swoich. Wokół emigracyjnej odysei Stanisława Cata-Mackiewicza*; mgr Dominika Kobylska: *Wszyscy jesteśmy obcy-mi. Jednostka w dobie przekazu telewizyjnego w prozie Aldona Novego*; mgr Dorota Czerkies: *(Daleki) świat oczyma pisarza. Poetyka epifanii w wybranych tekstach Jeana-Philippe’a Toussainta*.

Sesja 3. – mgr Katarzyna Czapska: *Obcy – Inny czy Wróg? Wietnamska kultura Dong Son i jej kontakt z plemionami ościennymi*; dr hab. Andrzej Porębski: *Obcy we współczesnej Szwajcarii. Problematyka kultury rodzimej i imigranckiej w referendach po 2000 roku*; dr Magdalena Grycan: *Obcy wśród swoich? O poczuciu obcości w odniesieniu do relacji Szwajcarów francusko- i niemieckojęzycznych*; dr Ireneusz Thomas: *Przykład historycznej tożsamości oraz narodowościowej różnorodności etnograficznej na przykładzie Autonomicznego Regionu Górnej Adygi we Włoszech*; mgr Ilyna Tsibets: *Wiele twarzy wykluczenia – inność, obcość i wrogość w najnowszym kinie litewskim*.

Sesja 4. – mgr Joanna Nakonieczna: *Wędrowka przez pogranicza światów i topos homo viator. O Ciri w kategoriach inności i obcości*; mgr Konrad Sikora: *Janina Duszejko i Eddy Bellegueule – narracja wykluczonych*; mgr Karolina Ziemka: *Kategoria obcego w antyutopijnej powieści „Invalidi sourozenci” Egona Bondego*; mgr Zofia Małys-Janczy: *Nomadyczna świadomość pisarza. Casus Michela Houellebecqa*; mgr Justyna Zajac: *Swoi czy obcy? Spotkanie z historią: Polacy i Niemcy na Ziemiach Odzyskanych w utworze Magdaleny Zarębskiej „Projekt Breslau”*.

Sesja 5. – mgr Irmina Kozłowska: *Kiedy Obcy staje się wrogiem? Rozdroża wzajemnych wędrowek Greków i Turków utrwalone w ludowej opowieści*; dr Paweł Dziadul: *Podróżując z zapisanym obrazem obcego i wroga... Turcy osmańscy*

w staroserbkiej epistolografii XVI wieku; dr hab. Wojciech Józwiak: *Droga przyswojenia obcego – wariant bułgarski*; mgr Antonina Pawłowska: *Irish Travellers, swoi czy obcy? Historyczne źródła wykluczenia wędrującej grupy etnicznej*; mgr Ewa Garstka: *Pomiędzy akulturacją a społecznym zakotwiczeniem – spojrzenie na współczesną migrację młodych Polaków w Irlandii z perspektywy ich wyborów życiowych*.

Sesja 6. – mgr Tomasz Jativa: *Być innym siebie samego. Hegłowska figura abstraktu i posthumanizmu*; mgr Katarzyna Lisowska: *Filozoficzny problem ciągłej reguły nieskończoności o wyobcowaniu człowieka w życiu w stanie chronicznej samotności*; dr Małgorzata Dziura: *Miskofobia – w poszukiwaniu przestrzeni różnorodności*; dr Mateusz Szubert: *Obecność chorego – obcość w chorobie. Przyczynek do studium wiktymizacji i alienacji*; mgr Marta Bainka: *Swoi a jednak obcy – problematyka wykluczenia mniejszości etnicznych w krajach UE*.

Sesja 7. – dr Tomasz Koper: *Krytyczna analiza mitu wędrowki Cyganów/Romów w wybranych kontekstach historycznych i współczesnych*; mgr Agnieszka Caban: *Swój czy nadal obcy? Postrzeganie i wizerunek Romów w czasach pandemii Covid-19*; ks. dr Adam Szpotański: *Stosunki polsko-niemieckie na przykładzie miasta Górlitz – Zgorzelec w latach 1945-1951*; mgr Anna Skibińska: *Swojscy inni w nagłówkach regionalnych portali Gazety Wyborczej – porównanie wrocławskiej i rzeszowskiej narracji o Ukraińcach*; mgr Rafał Bieryło: *Religijność ukraińska Zakarpacia – między konfliktem a dialogiem – swój czy obcy*.

Sesja 8. – mgr Olga Żukowicz: *Mniejszość w mniejszości. Aseksualność i doświadczenia osób aseksualnych*; mgr Michał Bomastyk: *Figura innego uchwycona na nowo. Podejście niepatriarchalne*; mgr Jakub Matla: *Bycie gejem w Polsce*; mgr Nina Truszkowska: *Daniel Rycharski – artysta, chcący uczynić swoim to, co obce. Strategia artystyczna w sytuacji niemożliwości dialogu*; mgr Berenika Sztandera: *Stres i emocje w obliczu pandemii koronawirusa: badania podłużne zależności pomiędzy potrzebą domknięcia poznawczego, radzeniem sobie ze stresem, wsparciem*.

Sesja 9. – dr hab. Sylwia Jaskuła, prof. PWSiP: *Hybrydalna wędrowka pomiędzy wymiarami*; dr hab. Agnieszka Piejka, prof. ChAT: *Życie wśród innych jako wyzwanie. Rola kształcenia ogólnego*; dr Stefan Pastuszewski: *Od solidarności do wrogości. Relacje społeczne w dobie pandemii*; mgr Aleksandra Kujawska: *Analiza założeń. Teaching English in Poland (TEIP) pod kątem realizacji celów edukacji obywatelskiej*; Hanna Rugała: *Z(a)gubieni w edukacji – dzieci z doświadczeniem migracji w obcej przestrzeni szkoły*.

Sesja 10. – mgr Jonasz Oświęcimski: *Pomoc okazana innemu jak streszczenie przykazań Tory. O żydowskich tradycjach interpretacyjnych dotyczących Ksiąg Rut*; mgr Łukasz Ciemiński: *Bogobójcy, tułacze czy świadkowie wiary i starsi bracia? Fenomen długiego trwania w refleksji o Żydach w kulturze ludowej*; dr Natalia Szostak: *Experiment in Cotastrophe. Podróż śladami deportowanych mieszkańców Stettina*

w lutym 1940 r.; mgr Renata Chrzan: *Przesiedlenie obywateli polskich z Kresów na Wschód w 81. rocznicę deportacji*.

Sesja 11. – dr Tomasz Kaniuk: *Obcy – swój, czyli zjawa stąd. Święty Andrzej z Bobolówki*; mgr Artur Golak: *Idą nasi piękni Kozacy: rosyjscy żołnierze w oczach społeczeństwa Królestwa Polskiego w pierwszym roku Wielkiej Wojny*; mgr Łukasz Matusiak: *Studenci z Europy Wschodniej w polskich uczelniach. Funkcjonowanie w aspektach kulturowo-językowych*; Anna Kulma: *Retoryka wspólnoty – wybrane środki retoryczne służące afiliacji*; Karolina Przewoźnik, dr hab. Małgorzata Suchy-Pyrgiel, prof. WSGE: *Swój, Obcy, Wróg – nowa forma przestępstwa w mediach cyfrowych*.

Konferencja wieloaspektowo i wielopłaszczyznowo podjęła temat obcości i wrogości oraz ich wpływu zarówno w wiekach ubiegłych, jak i obecnie, odpowiadając tym samym na pytania badawcze określone w materiałach przygotowawczych. Stała się okazją do pogłębienia wiedzy i wymiany poglądów naukowych.

Ks. Adam Szpotański

SPRAWOZDANIE Z OGÓLNOPOLSKIEJ KONFERENCJI NAUKOWEJ PT. GROZA I MAKABRA – HISTORIA, KONTEKST, UJĘCIA, INTERPRETACJE. 13-14 MARCA 2021 ROKU

Konferencja pt. *Groza i makabra – historia, kontekst, ujęcia, interpretacje* została zorganizowana przez Ośrodek Badawczy Facta Ficta oraz Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach. Odbędzie się w trybie zdalnym w dniach 13-14 marca 2021 r. Jej tematem było zjawisko grozy, makabry i strachu rozumiane wielopłaszczyznowo.

Konferencja odbywała się z podziałem na panele: 13 marca: 1, 2a, 2b, 3a, 3b, 4a, 4b; 14 marca: 5a, 5b, 6a, 6b, 7a, 7b, 8. Panele oznaczone literkami „a” i „b” odbywały się jednocześnie na dwóch różnych kanałach tej samej platformy. Pomiedzy panelami zaplanowano kilkuminutowe przerwy. Uczestnicy konferencji mogli się logować nie tylko na panele, w których były zaplanowane ich wystąpienia, ale także na pozostałe. Przed konferencją każdy z jej uczestników otrzymał mailowo program spotkania oraz linki do logowania się na poszczególne panele.

W ramach każdego panelu swoje tematy prezentowało od trzech do czterech prelegentów z różnych polskich ośrodków badawczych i akademickich, np. Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Społeczno-Humanistycznego im. Jana Długosza w Częstochowie, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Opolskiego, Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, Akademii Pomorskiej w Słupsku, Uniwersytetu Jagiellońskiego

w Krakowie, Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Uniwersytetu Łódzkiego, Akademii Ignatianum w Krakowie, Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie.

W ramach wygłoszonych referatów temat grozy i makabry został przedstawiany z płaszczyzny: historycznej, literackiej, kulturowej i społecznej. Z ramienia organizatora na czele każdego spotkania panelowego stał moderator.

Panele były ułożone według dziedzin naukowych.

Panele 2a, 4a: historia – Aleksandra Seń: *Osobiste doświadczenia grozy czarnej śmierci*; mgr Przemysław Mirosław Pazder: *Tragedia ludności polskiej w ZSRR w czasie kolektywizacji wsi i Hołodomoru*; Marta Juśkiewicz: *Wspomnienie Wielkiego Terroru wobec przesiedleń ludności polskiej do Kazachstanu*; ks. dr Adam Szpotański: *Deportacja ludności niemieckiej w relacji ks. Franza Scholza*; mgr Katarzyna Ziaja: *Tyran u władzy... czyli groza, jaką ze sobą niesie władza absolutna*; dr Joanna Bochaczek-Trąbska, mgr Iwona Sterczewska: *W obliczu wojny. Jak Polak zagrał Niemcom na nosie, czyli majora Jana Henryka Żychonia przypadek*; Renata Chrzan: *Groza i makabra przesłuchań Gestapo we wspomnieniach wybranych więźniów Pawiaka*.

Panel 2b: teologia – mgr Jonasz Oświeciński: *Biada mi! – o problematyce strachu proroka wywołanego teofanią. Analiza teofanicznych wątków szóstego rozdziału Księgi Izajasza*; mgr Edyta Kaczmarska: *Groza i makabra w Biblii*; dr Stefan Pastuszewski: *Antychryst według staroprawosławia*.

Panel 3a: prawo – kryminologia – Urszula Anna Zdanowicz: *„Szczególne okrucieństwo” jako znamię typów kwalifikowanych wybranych przestępstw w polskim kodeksie karnym*; Borys Kadyszewski: *Kryminologiczne i prawne aspekty izolacji więziennej jako przyczyna degradacji osób pozbawionych wolności*; Adrianna Sierko: *Groza w modus operandi polskich seryjnych morderców*.

Panel 3b: filozofia – Kamila Szyszka: *Psyche jako największe zagrożenie współczesności – perspektywa psychoanalizy jungowskiej*; Michał Gołda: *Ekofilozofia anarchoprymitywistyczna: między Scyllą a Charybdą lęków*; mgr Adrian Ligęza: *Groza cywilizacji a groza przyrody. Rzecz o „Wyspie doktora Moreau” Wellsa*.

Panel 4b: muzykologia – mgr Karolina Pawlik: *Elementy grozy w poemacie symfonicznym Camille’a Saint-Saënsa „Danse macabre”, op. 40*; mgr Zuzanna Hołda: *Groza i makabra w muzyce klasycznej – nieoczywistości, inspiracje, natchnienia*.

Panel 5b: psychologia – mgr Justyna Jastrzębska: *Dlaczego lubimy się bać? Zastosowanie mechanizmów psychologicznych w filmach grozy. Neuropsychologia strachu*; mgr Karina Antczak: *Język filmowy grozy. Analiza na podstawie obrazów filmowych: „Psychoza”, „Przylądek strachu” i „Co się zdarzyło Baby Jane?”*; mgr Aleksandra Krajewska: *Darkness there and nothing more... Upiorny pejzaż Nowej Anglii w kinie Roberta Eggersa*.

Panele 1, 6a, 6b, 8: literatura – mgr Marta Elżbieta Trąbska: *Oblicza strachu w krótkich formach narracyjnych Jeana-Pierre’a Camus*; mgr Agata Kilar: *Groza*

postaci demonicznych Fiodora Dostojewskiego; mgr Katarzyna Gawlińska: *Groza a groteska, czyli obraz i rola diabłów w powieści Radka Raka „Baśń o wężowym sercu”*; mgr Maria Borys-Piątkowska: *Art-groza: CLOWN – niewinny pajacyk czy zło wcielone? Dlaczego boimy się clownów?*; Agata Gołąbek: *Groza i feminizm. Obraz kobiety w wybranych tekstach kultury w kontekście ginefobii i mizoginii*; Kinga Kamińska: *Czarownica, kot i diabeł – serial „Chilling Adventures of Sabrina” w perspektywie transmedialnej i światotwórczej*; dr Marcin Zaborski: *Wojna w czasie „przedwojnia”... Armia i jej doświadczenia jako temat prasy dziecięcej na przykładzie czasopisma „Poranek” (1937-1939)*; dr Weronika Girys-Czagowiec: *Groza wojny w utworach Stanisława Rembeka*; mgr Karolina Ziemka: *Gdy władza budzi grozę. Władza jako narzędzie opresji w komunistycznej Czechosłowacji na podstawie literatury czeskiego undergroundu*; mgr Pierre Van Cutsem: *Poezja ślepego toru, czyli estetyka grozy w prozie Stefana Grabińskiego*; mgr Magdalena Sikorska: *Makabra a kategoria brzydoty w „Historiach Maniaków” Romana Jaworskiego*.

Panel 7a: kulturoznawstwo – dr Agata Bielak: *Przestrach to choroba od przestachu dzieci. Językowo-kulturowy obraz przestachu w polskiej tradycji ludowej*; mgr Katarzyna Jamróz: *Przerażające, że aż włos się jeży... – fascynacja seryjnymi mordercami w życiu realnym, kulturalnym i wirtualnym*; Karolina Król: *„Miedzianka” Filipa Springera a dyskurs postczarnobyłski*.

Panel 7b: mgr Grzegorz Zyzik: *Groza – to my. Autoetnografia w „Dead Space”*; Mirosław Haładyj: *Biesy, południce, strzygi, kikimory... Groza słowiańskiego bestiarusza w „Wiedźminie III: Dziki Gon”*; mgr inż. Michał Borek: *The phenomenon of fear in non-verbal communication with robots*.

Łączenie podczas dwudniowej konferencji ogłoszono 41 referatów.

Ks. Adam Szpotański

